

نام‌شناسی اشخاص در درسنامه‌های آزفا: واکاوی و ارزیابی

محمدباقر میرزایی حصاریان*

استادیار، آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران.

دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۰۸ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۲/۱۹

Onomastic Study of Persian Language Teaching Textbooks: Analysis and Evaluation

Mohammad Bagher Mirzaei Hesarian*

Assistant Professor of Teaching Persian to Foreigners, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran

Received: 2021/01/27 Accepted: 2021/05/09

10.30473/ijl.2022.57374.1431

Abstract

The study of person's names in Persian Language Teaching Textbooks (PLTT) adds to the knowledge of Persian authors and educators. In this descriptive-analytical study, the number of Iranian and non-Iranian names, the ratio of male and female names, identity category and the frequency of names in three textbooks namely, *Persian language*, *Let's Learn Persian* and *Mina* were investigated. Findings indicate that *Mina* has the highest frequency and gender ratio of Iranian names and the lowest frequency of non-Iranian names compared to the other two textbooks. *Let's learn Persian* and *Mina* have the most frequency of national-thematic and religious identity. *Let's learn Persian* has the highest frequency of the most frequent names of the last century. Then, it is *Mina*. *Persian language* can be evaluated in the third place with a much lower frequency of letters compared to the other two textbooks.

Keywords: Onomastic Studies, Teaching Persian Language, Textbook, Persian Language, Let's Learn Persian, Mina, Sociolinguistics.

چکیده

بررسی نام‌های موجود در درسنامه‌های آزفا بر دانش مؤلفان و آموزش‌کاوان فارسی می‌افزاید. در این پژوهش توصیفی - تحلیلی، تعداد نام‌های ایرانی و غیرایرانی، نسبت کاربرد نام‌های خانم و آقا، طبقه هویتی و میزان کاربرد نام‌های پرسامد به کاررفته در سه درسنامه *زبان فارسی*، *فارسی بیاموزیم* و *مینا* مورد بررسی قرار گرفته است. یافته‌ها بیانگر آن است که درسنامه *مینا* در مقایسه با دو درسنامه دیگر، بیشترین فراوانی و تناسب جنسیتی نام‌های ایرانی و کمترین فراوانی نام‌های غیرایرانی را دارد. *درسنامه فارسی بیاموزیم* و پس از آن *درسنامه مینا* بیشترین فراوانی هویت ملی - مفهومی و مذهبی را در خود دارند. *درسنامه فارسی بیاموزیم* بیشترین فراوانی نام‌های پرسامد صد سال اخیر را نیز به خود اختصاص داده است؛ پس از آن، *درسنامه مینا* قرار دارد. *درسنامه زبان فارسی* با فراوانی بسیار کمتر نام‌ها در مقایسه با دو درسنامه دیگر، در رتبه سوم قابل ارزیابی است.

کلیدواژه‌ها: نام‌شناسی، آزفا، درسنامه، زبان فارسی، فارسی بیاموزیم، *مینا*، زبان‌شناسی اجتماعی.

مقدمه و بیان مسئله

نام‌شناسی در حوزه‌های مختلفی از علوم همواره مورد توجه پژوهشگران بوده است. باستان‌شناسان شواهدی مهم از تمدن‌های گذشته را از نام‌ها استخراج کرده‌اند. مورخان ردپای حوادث و وقایع تاریخی، سکناگزینی بشر اولیه و الگوی مهاجرت را در نام‌ها دنبال می‌کنند. مردم‌شناسان با مطالعه نام‌ها به شواهدی محکم درباره شکل‌گیری جوامع بشری و ساختارهای بدوی اجتماع رسیده‌اند. جامعه‌شناسی نیز بخشی از مدارک مستدل برای تبیین تغییر و تحولات اجتماعی را از نام‌ها به دست می‌آورد، همان‌طور که زبان‌شناسی با مطالعه نام‌ها به شواهدی از زبان‌های مرده و رو به انقراض دست می‌یابد و البته به پیش‌بینی گونه‌های جدید زبانی می‌پردازد (شاه‌ناصری، ۱۳۹۶).

نام را نمی‌توان صرفاً یک واژه تلقی کرد، بلکه نوعی بیان اندیشه و تفکر است که نمایانگر مظاهر فرهنگی و دینی جامعه محسوب می‌شود و در سطح محدودتر، نگرش زمانی، نژادی و قومی یک ملت را می‌رساند. انتخاب نام غالباً دستخوش عوامل سیاسی و اجتماعی و دینی در طول قرون و اعصار و در هر برهه از زمان، تابع فرهنگ حاکم بر جامعه بوده است. عامل دیگر مؤثر در انتخاب نام ارتقاء سطح دانش و بینش مردم بوده که در این میان شهرنشینی این تأثیرها را شدت بخشیده است. در میان اقلیت‌های مذهبی نیز نام‌گذاری تأثیرپذیری‌های خاص خود را داشته است که بیشتر تابع فرهنگ و مذهب زبان آنهاست (پوریانی، ۱۳۸۷). دیوید کریستال^۱ (۱۹۸۹:۱۱۲) مطالعه اسامی را در قلمرو پژوهش‌های زبان‌شناختی قرار داده، فهرست پرکاربردترین نام‌های زنان و مردان را در فواصل زمانی مختلف ارائه کرده است. او نشان داده که در هر دوره برخی اسامی از فهرست پرکاربردها خارج و به جای آن‌ها اسامی دیگر رایج شده‌اند، به گونه‌ای که الگوی اسامی افراد در آمریکا و انگلستان با گذر زمان دچار تغییر شده است.

کاربرد نام افراد در تهیه و تدوین درسنامه‌های آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان (دازفا) نیز امری اجتناب‌ناپذیر است. اسامی ممکن است از جنبه هویتی ملی - مفهومی، مذهبی یا فراملی باشند. از سوی دیگر، فراوانی بیشتر هر نام می‌تواند بیانگر گرایش‌های فردی نویسنده یا نویسندگان دازفا و میزان تناسب نام‌های به‌کاررفته با اسامی پرسامد جامعه زبانی

باشد. از این رو، می‌توان گفت اسامی به‌کاررفته در دازفا حاوی نکاتی باارزش از نظر طبقه هویتی، نسبت جنسیتی و بسامد هستند. نویسندگان درسنامه‌های دازفا در بخش‌های گوناگون درس، اعم از بخش گفت‌وگو، بخش خوانداری، بخش شنیداری یا نوشتاری، برای شخصیت‌های معرفی‌شده، از میان هزاران نام و نام خانوادگی موجود در زبان فارسی تعدادی را برمی‌گزینند که متأثر از دیدگاه‌ها و نظریات مؤلفان آنهاست. تاکنون در مورد ویژگی نام‌های مورد استفاده در درسنامه‌های دازفا پژوهشی صورت نگرفته است. بنابراین، بررسی این موضوع می‌تواند بر دانش مؤلفان و آموزش‌کاوان فارسی بیفزاید. این مسئله زمانی برای نویسنده پژوهش حاضر مطرح شد که تصمیم گرفت درسنامه‌ای برای آموزش زبان فارسی به چینی‌ها تألیف کند. یکی از اولین موضوعات در زمان تألیف محتوای آموزشی، چگونگی انتخاب اسم از میان هزاران نام موجود بود. از همین رو، پژوهش حاضر با هدف بررسی گرایش‌های فردی و دیدگاه‌ها و نظریات نویسندگان دازفا در سه درسنامه فارسی بیاموزیم، زبان فارسی و مینا به لحاظ کاربرد اسامی ایرانی/غیرایرانی، مذکر/مؤنث، همسو/غیرهمسو با اسامی پرسامد و هویت برجسته در انتخاب اسامی و نیز پیشنهاد و ارائه وضعیتی مطلوب و بهینه در انتخاب نام افراد به مؤلفان دازفا انجام شده است. پرسش‌های تحقیق عبارت‌اند از:

- ۱) چه تعداد نام ایرانی و غیرایرانی در هر یک از درسنامه‌های دازفا به کار رفته است؟
 - ۲) نسبت کاربرد نام‌های خانم و آقا در هر یک از درسنامه‌های دازفا چه میزان است؟
 - ۳) نام‌های به‌کاررفته در هر درسنامه در کدام طبقه هویتی قرار می‌گیرند؟
 - ۴) چه تعداد از نام‌های پرسامد فارسی در هر درسنامه مشاهده می‌شود؟
- پیش‌فرض‌های وضعیتی مطلوب برای هر پرسش عبارت‌اند از:

- ۱) هر چه تعداد نام‌های ایرانی به‌کاررفته در درسنامه‌های دازفا بیشتر باشد، مطلوب‌تر است.
- ۲) هرچه نسبت کاربرد نام‌های خانم و آقا در درسنامه دازفا متوازن‌تر باشد، مطلوب‌تر است.
- ۳) هرچه تعداد نام‌های به‌کاررفته در درسنامه دازفا از طبقه ملی - مفهومی و مذهبی بیشتر باشد، مطلوب‌تر است.
- ۴) هرچه تعداد بیشتری از نام‌های پرسامد فارسی در درسنامه دازفا مشاهده شود مطلوب‌تر است.

پیشینه پژوهش

تاکنون پژوهشی درباره چگونگی کاربرد نام‌ها و نام‌های خانوادگی فارسی در درسنامه‌های آزفا انجام نگرفته است ولی برخی از پژوهشگران ایرانی به مطالعه اسامی از جنبه‌های گوناگون پرداخته‌اند که از آن میان می‌توان به مطالعات ایمانی (۱۳۶۳)، میرخلیل‌زاده ارشادی (۱۳۷۲)، بحرانی (۱۳۷۷)، عبدی (۱۳۷۶)، رجب‌زاده (۱۳۷۸)، عسکری کرمانی (۱۳۸۱)، طیب و علی‌نژاد (۱۳۸۲)، منصورى (۱۳۸۹)، زندی و میرمکری (۱۳۹۶)، احمدی و همکاران (۱۳۹۷) و میرزایی حصاریان و کردزعفرانلو (۱۳۹۷) اشاره کرد. در این مطالعات بیشتر به ابعادی همچون تحلیل منابع نام‌گذاری، علل گرایش به تغییر نام، ویژگی‌های زبانی و همچنین تعیین گرایش دینی در نام‌گذاری پرداخته شده که در ادامه معرفی می‌شوند. ایمانی (۱۳۶۳) اسم‌های رایج در ایران را دارای ساخت ۲ تا ۴ هجایی برشمرده است. وی ضمن اشاره به وجود اسامی با ساخت‌های ۱ تا ۱۳ هجایی در زبان فارسی، اسم‌های یک‌هجایی و ۵ تا ۱۳ هجایی را دارای فراوانی کم دانسته است. میرخلیل‌زاده ارشادی (۱۳۷۲) بخشی از پژوهش خود را به مقایسه نام‌های مردان و زنان ایرانی اختصاص داده است. وی که این پژوهش را درباره اسامی ۳۰۰۰ نفر از پذیرفته‌شدگان کنکور انجام داده است، نشان می‌دهد ۷۰/۱۸ درصد اسامی مردان دارای ریشه عربی، ۲۱/۹۵ درصد ریشه فارسی و کمتر از ۸ درصد بقیه دارای ریشه‌هایی متعلق به زبان‌های دیگر هستند. وی همچنین ۳۸/۰۱ درصد از اسامی زنان را دارای ریشه عربی، ۰/۶ درصد را دارای ریشه فارسی و بقیه را برگرفته از سایر زبان‌ها برشمرده است. وی همچنین متذکر شده اسامی با منشأ فارسی در زنان بیش از مردان است. بحرانی (۱۳۷۷) اسامی ۱۱۳۳۲ نفر از نوزادان شیرازی را بررسی کرده و به این نتیجه رسیده که در فاصله دو نسل تعداد اسامی عربی دختران افزایش یافته است. عبدی (۱۳۷۶) نام‌ها را در پنج مقوله غربی، اسلامی، خنثی، ملی و خرده‌فرهنگ طبقه‌بندی کرده، سپس گرایش اسلامی را به مقولات فرعی تقسیم می‌کند.

از نظر رجب‌زاده (۱۳۷۸) با وجود مقولات متعددی که عبدی (۱۳۷۶) در طبقه‌بندی خود در نظر گرفته، دسته‌بندی وی جامع و مانع نیست و تمام اسامی را در بر نمی‌گیرد. وی با توجه به تقسیم‌بندی عبدی (۱۳۷۶)، دسته‌بندی دیگری ارائه می‌دهد که در آن، نام‌ها برحسب ریشه زبانی به چهار مقوله فارسی، عربی، غربی و ترکی تقسیم می‌شوند و بعد از

هم تفکیک می‌شوند. عسکری کرمانی (۱۳۸۱) با تجزیه و تحلیل ۲۱۴۸ نفر از اهالی کرمان در فاصله زمانی ۱۳۶۲-۱۳۶۶ نتیجه گرفته که اسامی اسلامی - عربی از محبوبیت بیشتری برخوردارند. وی ۵۰ درصد از اسامی دختران این مطالعه را عربی، ۴۰ درصد را فارسی و ۱۰ درصد بقیه را از زبان‌های دیگر اعلام کرده است. همچنین در خصوص اسامی پسران، ۳۱ درصد از اسامی ساده پسران را فارسی، ۶۲ درصد را عربی و بقیه را از سایر زبان‌ها برشمرده است.

یکی از پژوهش‌های جامع‌تر در این باره پژوهش طیب و علی‌نژاد (۱۳۸۲) است. در این تحقیق که در خصوص نام‌گذاری اشخاص در سال ۱۳۷۷ در اصفهان صورت گرفته است، ادعا شده است در اسامی مردان، همه ۲۱ اسمی که بیشترین فراوانی را داشته‌اند، عربی هستند. در خصوص زنان نیز از ۲۱ اسم که بیشترین فراوانی را داشته‌اند ۱۵ اسم عربی، ۵ اسم فارسی و یک اسم یونانی است. نکته جالب توجه دیگری که به آن اشاره کرده‌اند این است که اسامی دختران بسیار کمتر از اسامی پسران ترکیبی هستند. آنها همچنین تحولات معنایی را در اسامی دختران مد نظر قرار داده‌اند.

منصورى (۱۳۸۹) در بررسی ۱۱۵۶۷ اسم از اسامی پذیرفته‌شدگان کنکور سراسری، پس از حذف اسامی تکراری، ۷۴۰ اسم را از دو گروه اسامی زنان و مردان برگزیده، سپس همه آنها را بر اساس الگوی هجایی و فراوانی هر هجا شمارش کرده و نشان داده است که اسامی زنان بیش از اسامی مردان به هجای سبک ختم می‌شود و به لحاظ الگوهای هجایی به‌کاررفته بیشتر از اسامی مردان دارای هجای سبک است. وی همچنین نشان می‌دهد اسامی مردان و زنان از نظر تعداد هجای به‌کاررفته تفاوت‌هایی دارند.

زندى و میرمکری (۱۳۹۶) با بررسی سیر تحول نام‌گذاری در دوره‌ای ۱۲ ساله در شهر مهاباد، نام‌ها را به چهار گروه هویتی دسته‌بندی کرده‌اند. یافته‌های تحقیق آنها نشان داد نام‌های برگرفته از هویت ملی بالاترین فراوانی را داشته است و پس از آن نام‌های مذهبی قرار داشته‌اند. نام‌های کردی سومین گروه از نظر فراوانی بوده و پس از آن، نام‌های برآمده از هویت فراملی قرار داشته‌اند.

احمدی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی دیگر به بررسی تأثیر تحولات اجتماعی - فرهنگی بر انتخاب نام‌های خاص در میان گویشوران کردزبان شهر بانه طی صد سال پرداخته‌اند. نتیجه این تحقیق حاکی از آن است که در یک‌صد سال اخیر رواج نام‌های مذهبی روندی کاهشی و در عوض، گستردگی

هویت مفهومی هستند.

نام‌های ملی - مفهومی

نام‌های ملی: منظور از این نام‌ها نام‌هایی است که از نظر معناشناسی به زبان فارسی مربوط بوده، دارای ریشه فارسی است و نام شخصیت‌های ملی، تاریخی و اساطیری ایران است: کوروش، آرشام، آریو و همچنین نام شخصیت‌های علمی و فرهنگی که تحت عنوان نام مشاهیر قرار می‌گیرند. این نام‌ها شامل دو زیرمقوله نام‌های کهن یا شاهنامه‌ای و نام‌های مشاهیر هستند: نام‌های کهن یا شاهنامه‌ای مربوط به نام‌هایی است که مربوط به تاریخ ایران باستان یا نام شخصیت‌های اسطوره‌ای و پهلوانان است که در شاهنامه از آنها یاد شده است. نام‌های پسرانه در مقایسه با نام‌های دخترانه در این دسته از فراوانی بیشتری برخوردارند؛ نام‌هایی مانند کوروش، داریوش، فرهاد و سهراب و سیاوش برای پسران و نام‌های منیژه و تهمینه برای دختران در این مقوله جای می‌گیرند. نام‌های مشاهیر هم شامل نام شخصیت‌های ادبی، هنری، اجتماعی، علمی و نیز سیاسی می‌شوند که مربوط به دوره معاصرند. نام‌هایی چون نیما و سینا (با وجود ریشه عربی) در این دسته جای می‌گیرند.

نام‌های مفهومی: منظور از این نام‌ها نام‌هایی است که معنای واژگانی و بار معنایی مثبت و گاه منفی دارند. گاهی این نام‌ها مصداق پدیده‌های غیرواقعی هستند. این موضوع به‌ویژه در نام‌های دختران مشهود است. برای مثال نام‌هایی مانند پریا، پریسا، پریناز، پریان و فرزانه که به دلایل زیبایی‌شناختی یا شکوه و عظمت بخشیدن به دختران مورد استفاده قرار می‌گیرند و مفهوم نام به پری و فرشته‌ها ارجاع می‌دهد که در جهان خارج وجود عینی ندارند.

نام‌های مذهبی

نام‌های خداوند که در کتب مختلف دینی از آن‌ها یاد شده، نام‌ها و القاب پیامبر (ص) و امامان و به‌طور کلی شخصیت‌های دین اسلام و سایر ادیان در این گروه گنجانده می‌شود. محمد، علی، ابوبکر، عایشه و نام‌هایی مانند ابراهیم، صالح، یوسف، داوود، سلیمان، سارا، آسیه، مریم، یعقوب و ایوب از این دسته‌اند.

نام‌های فراملی

نام‌های خارجی در این دسته قرار می‌گیرند. البته این دسته

نام‌های ملی و قومی روندی صعودی داشته است. همچنین انتخاب نام‌های عربی مفهومی نیز روند کاهشی چشمگیری داشته است و به صورت ویژه از اوایل دهه ۱۳۹۰ نام‌های فراملی کاربرد بیشتری داشته‌اند. از نظر آنها این تحولات نشان می‌دهد که در جامعه مورد مطالعه گرایش به سنت‌زدایی و در نتیجه فردگرایی افزایش یافته است و تغییر ذائقه در نحوه نام‌گذاری و انتخاب نام برای فرزندان به نوعی نشان‌دهنده تغییر ساختارهای فرهنگی - اجتماعی است.

میرزایی حصاریان و کردزغفرانلو (۱۳۹۷) در پژوهشی زبان‌شناختی درباره ۱۰۰ نام پرکاربرد دختران و پسران متولد سال ۱۳۹۱ (از هر یک ۵۰ نام) نتیجه گرفته‌اند که هریک از گروه نام‌های دختران و پسران ویژگی‌های واج‌شناختی خاص خود را دارد که در برخی موارد مشابهت‌ها و در بیشتر مواقع تفاوت‌هایی قابل‌توجه دارند. تفاوت در ویژگی‌های واج‌شناختی نه تنها در بین دو گروه اسامی دختران و پسران، بلکه در درون هر یک از دو گروه با مقایسه واج‌های به‌کاررفته در جایگاه‌های هجای آغازین و پایانی دیده می‌شود. این تفاوت‌ها در قالب عناوینی همچون نوع و تعداد رخداد واج‌ها، توزیع واج‌ها و نوع و تعداد واج‌های فاقد رخداد در جایگاه‌های هجای آغازین و پایانی گنجانده شده‌اند. یافته دیگر پژوهش شناسایی همخوان‌های فاقد هرگونه رخداد $/z/$ ، $/x/$ و $/tʃ/$ در دو گروه اسامی و فراوانی بالای واکه‌های کوتاه فارسی است.

ملاحظه می‌شود که هیچ‌یک از پژوهش‌ها در خصوص اسامی به موضوع بررسی نام‌ها و نام‌های خانوادگی افراد در درسنامه‌های آرفا نپرداخته است. از این جهت انجام پژوهش حاضر کاری تازه در حوزه نام‌شناسی به حساب می‌آید.

مفاهیم نظری

طبقه‌بندی هویتی نام‌ها: زندگی و میرمکری (۱۳۹۶) نام‌های ایرانی را با توجه به ریشه و خاستگاه خود در چهار گروه هویتی ملی، مذهبی، فراملی و کردی طبقه‌بندی کرده‌اند و سه زیرمقوله نام‌های کهن یا شاهنامه‌ای، نام‌های مشاهیر و نام‌های مفهومی را در ذیل مقوله نام‌های ملی و کردی آورده‌اند. مبانی نظری طبقه‌بندی هویتی نام‌ها در پژوهش حاضر از طبقه‌بندی زندگی و میرمکری (۱۳۹۶) گرفته شده است؛ با این تفاوت که نام‌ها به سه گروه کلی ملی - مفهومی، مذهبی و فراملی تقسیم شده‌اند. منظور از گروه ملی - مفهومی نام‌هایی با هویت ملی و نام‌هایی با

همان‌طور که پیشتر اشاره شد، نویسندگان درسنامه‌های آزفا در بخش‌های گوناگون درس‌ها اعم از گفت‌وگو، خوانداری، شنیداری و نوشتاری، برای شخصیت‌های معرفی شده، از میان هزاران نام و نام خانوادگی موجود در زبان فارسی، تعدادی را برمی‌گزینند. در واقع، نام‌های به‌کاررفته در درسنامه‌ها از دیدگاه‌ها و نظریات مؤلفان درسنامه‌های آزفا متأثرند. برای گردآوری نام‌های به‌کاررفته در درسنامه‌ها، ابتدا نام افرادی که در جلد اول و دوم هر درسنامه ذکر شده بود، به صورت جداگانه و به تفکیک جنسیت شناسایی و در جداول جداگانه ثبت شد. دلایل گزینش دو جلد نخست درسنامه‌ها این بود که اولاً تعداد جلد‌های درسنامه‌ها یکسان نیست که با این کار یکنواختی نسبی ایجاد شد؛ دوم اینکه اسامی در دو جلد نخست مجموعه‌ها بیشترین بسامد را دارند و جلد‌های دیگر به نوعی تکرار اسامی به‌کاررفته در جلد‌های پیشین است. در گردآوری داده‌ها، به‌جز نام شخصیت‌های مشهور تاریخی و معاصر، سایر نام‌ها ثبت نشد. سپس اسامی هر درسنامه براساس شاخص‌هایی همچون فراوانی، جنسیت، دسته‌بندی هویتی و میزان کاربرد اسامی پربسامد فارسی به صورت جداگانه و نیز در مقایسه با بقیه درسنامه‌ها توصیف و تحلیل شد. برای تعیین ملی یا فراملی بودن نام‌ها و نیز میزان کاربرد اسامی پربسامد فارسی در درسنامه‌های مورد پژوهش، از بخش راهنمای نام‌های پایگاه اینترنتی سازمان ثبت احوال و فهرست اسامی ثبت‌شده یک‌صد سال اخیر در سازمان ثبت احوال (پوریانی، ۱۳۷۸) استفاده شد. ملاک مذهبی بودن نام‌ها نیز صفات خدا و واژه‌های قرآنی و اسامی امامان و افراد شاخص دینی و مذهبی (ادیان و مذاهب گوناگون) در نظر گرفته شد.

واکاوی داده‌ها در درسنامه زبان فارسی

فراوانی نام‌ها: بررسی نام‌های به‌کاررفته در جلد اول و دوم درسنامه زبان فارسی بیانگر آن است که از مجموع ۱۵ نام ایرانی به‌کاررفته در دو جلد درسنامه، تعداد ۱۳ نام غیرتکراری در جلد اول و تعداد ۲ نام غیرتکراری در جلد دوم کتاب وجود دارد. داده‌ها همچنین بیانگر آن است که از مجموع ۱۵ نام ایرانی، ۸ نام مربوط به خانها و ۷ نام مربوط به آقایان است که سهم جلد نخست ۷ نام خانم و ۶ نام آقا و جلد دوم یک نام خانم و یک نام آقا است. همچنین مجموعاً تعداد ۲۳ نام غیرایرانی مربوط به شخصیت‌های غیرایرانی در درسنامه مشاهده شد که از آن میان ۱۳ نام غیرتکراری به جلد نخست و ۱۰ نام غیرتکراری به جلد دوم متعلق است.

غیر از نام‌های مذهبی است که با وجود خارجی بودن به دلیل تعلقات دینی افراد در گروه جداگانه‌ای قرار دارند. این نام‌ها شامل نام‌های اروپایی (تانیا، دیانا)، نام‌های ترکی (آیدا، ارسلان، سولماز)، نام‌های با ریشه عربی و با مفهومی غیرمذهبی (شکیلا) و غیره هستند.

روشی پژوهش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی - تحلیلی است؛ بدین معنا که ابتدا توصیفی از نام‌های خاص به‌کاررفته در سه درسنامه جمع‌آوری و ارائه می‌شود؛ آنگاه نام‌های هر درسنامه به صورت مجزا و نیز مقایسه با یکدیگر تحلیل می‌شوند.

گردآوری داده‌ها

داده‌های مورد نیاز پژوهش از جلد اول و دوم سه مجموعه درسنامه آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان استخراج شد. سه مجموعه درسنامه به ترتیب عبارت‌اند از: *فارسی بیاموزیم*، *زبان فارسی و مینا*. این درسنامه‌ها به دلیل شباهت نسبی در گستره کاربرد و تعداد جلد‌های کتاب از بین درسنامه‌های موجود انتخاب شده‌اند.

مجموعه درسنامه *فارسی بیاموزیم*، تألیف ذوالفقاری، غفاری و بختیاری (۱۳۸۱) را انتشارات مدرسه برای حفظ و اشاعه زبان فارسی در بین فرزندان ایرانیان ساکن آمریکای شمالی در پنج کتاب درس و پنج کتاب کار در سه سطح مقدماتی، میانی و پیشرفته همراه با نوار صوتی و تصویری و کتاب راهنمای معلم تهیه کرده است.

مجموعه *زبان فارسی* صفار مقدم (۱۳۸۷) را نیز انتشارات شورای گسترش زبان فارسی با هدف آموزش مهارت‌های شنیدن، صحبت کردن، خواندن و نوشتن از سطح پایه به طور همزمان و آماده کردن زبان‌آموزان برای رفع نیازهای ارتباطی تهیه کرده است. مجموعه مشتمل بر چهار جلد است و هر یک کتاب کار جداگانه دارد. برای مجموعه کتابی به عنوان راهنمای معلم و پاسخنامه تمرین کتاب‌ها و لوح فشرده همراه با محتوای صوتی نیز تهیه شده است.

مجموعه درسنامه *مینا*، تألیف صحرایی و همکاران (۱۳۹۶) را کانون زبان ایران و بنیاد سعدی به منظور آموزش زبان فارسی به فارسی‌آموزان خارجی تهیه کرده‌اند. در این مجموعه نیز به چهار مهارت شنیدن، صحبت کردن، خواندن و نوشتن با تأکید بر مهارت صحبت کردن توجه شده و دارای لوح فشرده صوتی گفت‌وگوهای درسنامه است.

جدول ۲. فراوانی نام‌های خانم/آقا در زبان فارسی به تفکیک طبقه هویتی

هویت	ملی - مفهومی	مذهبی	فراملی	مجموع	خانم	
					جلد نخست	جلد دوم
خانم	۵	۱	۱	۷	جلد نخست	۱
	۱	۰	۰	۱	جلد دوم	۰
	۶	۱	۱	۸	مجموع	۱
آقا	۱	۵	۰	۶	جلد نخست	۰
	۰	۱	۰	۱	جلد دوم	۰
	۱	۶	۰	۷	مجموع	۰
جمع کل	۷	۷	۱	۱۵		

جدول ۳. نام‌های خانم/آقا در درسنامه زبان فارسی به تفکیک طبقه هویتی

نام	ملی - مفهومی	مذهبی	فراملی
خانم	لیلا ^۱ ، مهسا، مهدیس، افسانه، مینو، آناهیتا	مریم	الینا
آقا	مهیار	احمد، محمد، سعید، مجید، امیر، علی	-

نام‌های پر بسامد: واکاوی نام‌ها در جلد اول و دوم درسنامه زبان فارسی از جنبه فراوانی میزان کاربرد نام‌های پر بسامد صد سال اخیر، بیانگر آن است که از مجموع ۱۵ نام ایرانی در دو جلد درسنامه زبان فارسی، تعداد ۱۰ نام در گروه نام‌های پر بسامد قرن جای می‌گیرند و تعداد ۵ نام هم در دسته نام‌های خارج از فهرست نام‌های پر بسامد صد سال گذشته هستند. داده‌ها همچنین بیانگر آن است که از مجموع ۱۰ نام پر بسامد، ۴ نام مربوط به خانم‌ها و ۶ نام مربوط به آقایان است که سهم جلد نخست ۴ نام خانم و ۵ نام آقا و جلد دوم تنها یک نام آقا است. از مجموع ۵ نام خارج از فهرست نام‌های پر بسامد سده حاضر نیز ۴ نام مربوط به خانم‌ها و یک نام مربوط به آقایان است که سهم جلد نخست ۳ نام خانم و یک نام آقا و جلد دوم تنها یک نام خانم است. داده‌ها نشان می‌دهد که بیشتر نام‌ها (۱۰ نام) در دسته نام‌های پر بسامد قرار گرفته‌اند. این موضوع از توجه کافی نویسنده درسنامه به موضوع استفاده از نام‌های پر بسامد ایرانی نشان دارد.

داده‌ها همچنین بیانگر آن است که از مجموع ۲۳ نام غیر ایرانی، ۶ نام مربوط به خانم‌ها و ۱۷ نام مربوط به آقایان است که سهم جلد نخست ۵ نام خانم و ۸ نام آقا و جلد دوم یک نام خانم و ۹ نام آقا است. با بررسی داده‌ها مشاهده می‌شود که تعداد شخصیت‌ها و نام‌های غیر ایرانی از تعداد شخصیت‌ها و نام‌های ایرانی بیشتر است.

جدول ۱. فراوانی نام‌های ایرانی/غیر ایرانی زبان فارسی به تفکیک جنسیت

نام	خانم	آقا	مجموع	ایرانی	
				جلد نخست	جلد دوم
ایرانی	۷	۶	۱۳	جلد نخست	۱
	۱	۱	۲	جلد دوم	۰
	۸	۷	۱۵	مجموع	۱
غیر ایرانی	۵	۸	۱۳	جلد نخست	۰
	۱	۹	۱۰	جلد دوم	۰
	۶	۱۷	۲۳	مجموع	۰
جمع کل	۱۴	۲۴	۳۸		

دسته‌بندی هویتی نام‌ها: واکاوی نام‌ها در جلد اول و دوم درسنامه زبان فارسی از جنبه هویتی بیانگر آن است که از مجموع ۱۵ نام ایرانی به کار رفته در دو جلد درسنامه، تعداد ۷ نام در گروه نام‌های ملی - مفهومی، تعداد ۷ نام در دسته نام‌های مذهبی و تعداد یک نام در دسته نام‌های فراملی قرار می‌گیرد. در جلد اول درسنامه ۶ نام ملی - مفهومی، ۶ نام مذهبی و یک نام فراملی دیده می‌شود و تنها یک نام ملی - مفهومی و یک نام مذهبی در جلد دوم وجود دارد. داده‌ها همچنین بیانگر آن است که از مجموع ۷ نام ملی - مفهومی، ۶ نام مربوط به خانم‌ها و یک نام مربوط به آقایان است که سهم جلد نخست ۵ نام خانم و یک نام آقا و جلد دوم یک نام خانم است. از مجموع ۷ نام مذهبی نیز تنها یک نام مربوط به خانم‌ها و ۶ نام مربوط به آقایان است که سهم جلد نخست یک نام خانم و ۵ نام آقا و جلد دوم تنها یک نام آقا است. همچنین ملاحظه می‌شود که تنها از یک نام فراملی مربوط به خانم‌ها در جلد نخست استفاده شده است. با بررسی داده‌ها چنین دریافت می‌شود که نام‌های ملی - مفهومی (۷ نام) و مذهبی (۷ نام) بیشترین فراوانی را دارند و میزان استفاده از نام‌های فراملی بسیار اندک (یک نام) است. این موضوع از توجه کافی نویسنده درسنامه به موضوع استفاده از هویت‌های چندگانه نام‌های ایرانی نشان دارد.

۱. این نام در اصل عربی است ولی به دلیل وجود شخصیتی به این نام در ادبیات فارسی، به عنوان نامی با هویت ملی طبقه‌بندی شده است.

در جلد نخست و تعداد ۵ نام غیرتکراری در جلد دوم است. داده‌ها همچنین بیانگر آن است که از مجموع ۱۴ نام غیرایرانی، ۷ نام مربوط به خانم‌ها و ۷ نام مربوط به آقایان است که سهم جلد نخست ۵ نام خانم و ۴ نام آقا و جلد دوم ۲ نام خانم و ۳ نام آقا است. از مجموع داده‌ها می‌توان گفت تعداد نام‌های خاص ایرانی به طور قابل ملاحظه‌ای بیشتر از نام‌های غیرایرانی است.

دسته‌بندی هویتی نام‌ها: واکاوی نام‌ها در جلد اول و دوم درسنامه فارسی بیاموزیم از جنبه هویتی، بیانگر آن است که از مجموع ۶۹ نام ایرانی موجود در دو جلد درسنامه، تعداد ۴۵ نام در گروه نام‌های ملی - مفهومی، تعداد ۱۹ نام در دسته نام‌های مذهبی و تعداد ۵ نام در دسته نام‌های فراملی قرار می‌گیرد. در جلد اول درسنامه، تعداد ۳۱ نام ملی - مفهومی و ۱۷ نام مذهبی و ۴ نام فراملی و در جلد دوم ۱۴ نام ملی - مفهومی، ۲ نام مذهبی و یک نام فراملی وجود دارد. داده‌ها همچنین بیانگر آن است که از مجموع ۴۵ نام ملی - مفهومی، ۱۹ نام مربوط به خانم‌ها و ۲۶ نام مربوط به آقایان است که سهم جلد نخست ۱۱ نام خانم و ۲۰ نام آقا و جلد دوم ۸ نام خانم و ۶ نام آقا است. از مجموع ۱۹ نام مذهبی نیز ۴ نام مربوط به خانم‌ها و ۱۵ نام مربوط به آقایان است که سهم جلد نخست ۴ نام خانم و ۱۳ نام آقا و جلد دوم ۲ نام آقا است. همچنین ملاحظه می‌شود که ۴ نام فراملی آقا در جلد نخست و یک نام فراملی خانم در جلد دوم درسنامه به کار رفته است. داده‌ها بیانگر آن است که نام‌های ملی - مفهومی (۴۵ نام) بیشترین بسامد را دارند و پس از آن نام‌های مذهبی (۱۹ نام) در رتبه دوم بیشترین فراوانی قرار دارند. در رتبه آخر هم نام‌های فراملی (۵ نام) قرار می‌گیرند. این موضوع از توجه بیشتر نویسندگان درسنامه به استفاده از هویت‌های ملی - مفهومی نشان دارد.

جدول ۷. فراوانی نام‌های خانم/آقا فارسی بیاموزیم به تفکیک طبقه هویتی

نام	ملی - مفهومی	مذهبی	فراملی	مجموع
خانم	جلد نخست	۴	۱	۱۶
	جلد دوم	۰	۱	۹
	مجموع	۴	۲	۲۵
آقا	جلد نخست	۲۰	۱۳	۳۶
	جلد دوم	۶	۰	۸
	مجموع	۲۶	۳	۴۴
جمع کل	۴۵	۱۹	۵	۶۹

جدول ۴. فراوانی نام‌های خانم/آقا زبان فارسی براساس میزان بسامد

نام	پرسامد	کم‌بسامد	مجموع	
خانم	جلد نخست	۴	۳	۷
	جلد دوم	۰	۱	۱
	مجموع	۴	۴	۸
آقا	جلد نخست	۵	۱	۶
	جلد دوم	۱	۰	۱
	مجموع	۶	۱	۷
جمع کل	۱۰	۵	۱۵	

جدول ۵. نام‌های خانم/آقا «زبان فارسی» براساس میزان بسامد

نام	پرسامد	کم‌بسامد
خانم	مهسا، افسانه، لیلا، مریم	مهدیس، الینا، مینو، آناهیتا
آقا	احمد، سعید، مجید، امیر، محمد، علی	مهیار

واکاوی داده‌ها در درسنامه فارسی بیاموزیم

فراوانی نام‌ها: بررسی نام‌های به‌کاررفته در جلد اول و دوم درسنامه فارسی بیاموزیم بیانگر آن است که از مجموع ۶۹ نام خاص ایرانی در دو جلد درسنامه، تعداد ۵۲ نام غیرتکراری در جلد اول و تعداد ۱۷ نام غیرتکراری در جلد دوم کتاب وجود دارد.

جدول ۶. فراوانی نام‌های ایرانی/غیرایرانی فارسی بیاموزیم به تفکیک جنسیت

نام	خانم	آقا	مجموع	
ایرانی	جلد نخست	۱۶	۳۶	۵۲
	جلد دوم	۹	۸	۱۷
	مجموع	۲۵	۴۴	۶۹
غیرایرانی	جلد نخست	۵	۴	۹
	جلد دوم	۲	۳	۵
	مجموع	۷	۷	۱۴
جمع کل	۳۲	۵۱	۸۳	

داده‌ها همچنین بیانگر آن است که از مجموع ۶۹ نام ایرانی، ۲۵ نام مربوط به خانم‌ها و ۴۴ نام مربوط به آقایان است که سهم جلد نخست ۱۶ نام خانم و ۳۶ نام آقا و جلد دوم ۹ نام خانم و ۸ نام آقا است. همچنین در مجموع تعداد ۱۴ نام غیرایرانی مربوط به شخصیت‌های غیرایرانی در درسنامه مشاهده شد که از آن میان تعداد ۹ نام غیرتکراری

جدول ۸. نام‌های خانم/آقا در درسنامه فارسی بیاموزیم به تفکیک

طبقه هویتی

نام	ملی - مفهومی	مذهبی	فراملی
خانم	زهره، مهناز، مینا، ناهید، پروین، شهین، آرزو، مهتاب، میترا، نازی، شیوا، لیلا، فرشته، فریبا، سیما، مرجان، مهشید، مژده، شادی	سارا، زهرا، مریم، فاطمه	نداء، شهلا
	آرمان، مهیار، منوچهر، فریدون، شهرام، بهرام، مهرداد، دانا، رامین، ساسان، پیمان، فرهاد، مهران، امید، بیژن، بهروز، سیروس، نیما، نوید، شاهین، پرویز، شایان، فرشید، بهمن، بابک، فرزاد	احمد، محمد، علی، حسین، رضا، سینا، امین، مجید، جواد، مهدی، حسن، امیر، حمید، سعید، ناصر	نادر، فرید، مسعود

جدول ۱۰. نام‌های خانم/آقا فارسی بیاموزیم براساس میزان

بسامد

نام	پرسامد	کم‌بسامد
خانم	سارا، نداء، زهرا، زهره، مهناز، مینا، ناهید، مریم، پروین، شهین، فاطمه، آرزو، فرشته، لیلا، شهلا، فریبا، سیما، مرجان	مهتاب، میترا، نازی، شیوا، مهشید، مژده، شادی
	نادر، احمد، محمد، حمید، علی، حسین، رضا، شهرام، سینا، امین، بهرام، مهرداد، مجید، امیر، حسن، جواد، رامین، مسعود، فرهاد، مهدی، مهران، امید، بهروز، پرویز، ناصر، سعید، بهمن	آرمان، فرید، مهیار، منوچهر، فریدون، دانا، ساسان، پیمان، بیژن، سیروس، نیما، نوید، شاهین، شایان، فرشید، بابک، فرزاد

واکوی داده‌ها در درسنامه مینا

فراوانی نام‌ها: بررسی نام‌های به‌کاررفته در جلد اول و دوم درسنامه مینا بیانگر آن است که از مجموع ۸۵ نام ایرانی به‌کاررفته در دو جلد درسنامه، تعداد ۳۸ نام غیرتکراری در جلد اول و تعداد ۴۷ نام غیرتکراری در جلد دوم وجود دارد.

جدول ۱۱. فراوانی نام‌های ایرانی/غیرایرانی مینا به تفکیک

جنسیت

مجموع	آقا	خانم	نام	
			ایرانی	غیرایرانی
۳۸	۱۹	۱۹	جلد نخست	ایرانی
۴۷	۲۵	۲۲	جلد دوم	
۸۵	۴۴	۴۱	مجموع	
۱۵	۹	۶	جلد نخست	غیرایرانی
۸	۲	۶	جلد دوم	
۲۳	۱۱	۱۲	مجموع	
۱۰۸	۵۵	۵۳	جمع کل	

داده‌ها همچنین بیانگر آن است که از مجموع ۸۵ نام ایرانی، ۴۱ نام مربوط به خانم‌ها و ۴۴ نام مربوط به آقایان است که سهم جلد نخست ۱۹ نام خانم و ۱۹ نام آقا و جلد دوم ۲۲ نام خانم و ۲۵ نام آقا است. همچنین مجموعاً تعداد ۲۳ نام غیرایرانی مربوط به شخصیت‌های غیرایرانی در درسنامه مشاهده شد که از آن میان تعداد ۱۵ نام غیرتکراری در جلد نخست و تعداد ۸ نام غیرتکراری در جلد دوم است. داده‌ها همچنین بیانگر آن است که از مجموع ۲۳ نام

جدول ۹. نام‌های خانم/آقا فارسی بیاموزیم براساس میزان بسامد

نام	پرسامد	کم‌بسامد	مجموع
خانم	جلد نخست	۱۲	۱۶
	جلد دوم	۶	۹
	مجموع	۱۸	۲۵
آقا	جلد نخست	۲۳	۳۶
	جلد دوم	۴	۸
	مجموع	۲۷	۴۴
جمع کل	۴۵	۲۴	۶۹

جدول ۱۳. نام‌های خانم/آقا در درسنامه مینا به تفکیک طبقه

هویتی

نام	ملی - مفهومی	مذهبی	فراملی
خانم	مینا، سحر، بیتا، ژاله، آوا، ساناز، سوگند، شادی، فروغ، تینا، مینو، نیوشا، مونا، مهناز، مهسا، سمانه، الهام، آرزو، زهره، مهناز، منیژه، ستاره، سوسن، مژده، پونه، نگار، ویدا، مهشید، ماهرخ، گیتی، سپیده	سارا، مریم، آتنا	ملیحه، سمیرا، سوگل، آتوسا، عاطفه، ایلا، هانیه
آقا	بهرام، آرمان، آریا، پوریاء، سامان، نیما، پدرام، سهراب، داریوش، سپهر، سروش، آرش، شروین، فرشاد، کیان، سیاوش، مازیار، بیژن، مهران، پرویز، مهرداد	علی، سعید، هادی، وحید، احمد، امیر، محمد، رضا، منصور، حمید، محسن، مسعود، امیرحسین، مجید، ابراهیم، امین، محمود، حسن	ایلیا، سهیل، حسام، فرید، سینا

نام‌های پربسامد: واکاوی نام‌ها در جلد اول و دوم درسنامه مینا از جنبه فراوانی میزان کاربرد نام‌های پربسامد صد سال اخیر، بیانگر آن است که از مجموع ۸۵ نام ایرانی در دو جلد درسنامه مینا، تعداد ۳۶ نام در گروه نام‌های پربسامد قرن جای می‌گیرند و تعداد ۴۹ نام هم در دسته نام‌های خارج از فهرست نام‌های پربسامد صد سال گذشته هستند. داده‌ها همچنین بیانگر آن است که از مجموع ۳۶ نام پربسامد، ۱۵ نام مربوط به خانم‌ها و ۲۱ نام مربوط به آقایان است که سهم جلد نخست ۶ نام خانم و ۱۳ نام آقا و جلد دوم ۹ نام خانم و ۸ نام آقا است. از مجموع ۴۹ نام خارج از فهرست نام‌های پربسامد سده حاضر نیز ۲۶ نام مربوط به خانم‌ها و ۲۳ نام مربوط به آقایان است که سهم جلد نخست ۱۳ نام خانم و ۶ نام آقا و جلد دوم ۱۳ نام خانم و ۱۷ نام آقا است. داده‌ها نشان می‌دهد بیشتر نام‌ها (۴۹ نام) در دسته نام‌های خارج از فهرست نام‌های پربسامد صد سال اخیر قرار گرفته‌اند. این موضوع می‌تواند از توجه کمتر نویسندگان به موضوع بسامد نام‌های انتخابی و توجه بیشتر به هویت نام‌ها (ملی - مفهومی) ناشی باشد.

غیرایرانی، ۱۲ نام مربوط به خانم‌ها و ۱۱ نام مربوط به آقایان است که سهم جلد نخست ۶ نام خانم و ۹ نام آقا و جلد دوم ۶ نام خانم و ۲ نام آقا است. از مجموع داده‌ها می‌توان گفت تعداد نام‌های خاص ایرانی به طور قابل ملاحظه‌ای بیشتر از نام‌های غیرایرانی است.

دسته‌بندی هویتی نام‌ها: واکاوی نام‌ها در جلد اول و دوم درسنامه مینا از جنبه هویتی بیانگر آن است که از مجموع ۸۵ نام ایرانی در دو جلد درسنامه، تعداد ۵۲ نام در گروه نام‌های ملی - مفهومی، تعداد ۲۱ نام در دسته نام‌های مذهبی و تعداد ۱۲ نام در دسته نام‌های فراملی قرار می‌گیرد. در جلد اول درسنامه، تعداد ۲۰ نام ملی - مفهومی و ۱۴ نام مذهبی و ۴ نام فراملی و در جلد دوم ۳۲ ملی - مفهومی، ۷ نام مذهبی و ۸ نام فراملی وجود دارد. داده‌ها همچنین بیانگر آن است که از مجموع ۵۲ نام ملی - مفهومی، ۳۱ نام مربوط به خانم‌ها و ۲۱ نام مربوط به آقایان است که سهم جلد نخست ۱۳ نام خانم و ۷ نام آقا و جلد دوم ۱۸ نام خانم و ۱۴ نام آقا است. از مجموع ۲۱ نام مذهبی نیز ۳ نام مربوط به خانم‌ها و ۱۸ نام مربوط به آقایان است که سهم جلد نخست ۲ نام خانم و ۱۲ نام آقا و جلد دوم یک نام خانم و ۶ نام آقا است. همچنین ملاحظه می‌شود که تنها از یک نام فراملی خانم در جلد نخست استفاده شده است. با بررسی داده‌ها چنین دریافت می‌شود که نام‌های ملی - مفهومی (۵۲ نام) بیشترین بسامد و پس از آن، نام‌های مذهبی (۲۱ نام) رتبه دوم بسامد را به خود اختصاص داده‌اند و نام‌های فراملی (۱۲) کمترین بسامد را دارند. این موضوع از توجه بیشتر نویسندگان درسنامه به نام‌هایی با هویت ملی - مفهومی نشان دارد.

جدول ۱۲. فراوانی نام‌های خانم/آقا مینا به تفکیک طبقه هویتی

نام	ملی - مفهومی	مذهبی	فراملی	مجموع
خانم	جلد نخست	۱۳	۲	۴
	جلد دوم	۱۸	۱	۳
	مجموع	۳۱	۳	۷
آقا	جلد نخست	۷	۱۲	۰
	جلد دوم	۱۴	۷	۵
	مجموع	۲۱	۱۹	۵
جمع کل	۵۲	۲۲	۱۲	۹۶

به شخصیت‌های خارجی موجود در درسنامه فارسی بیاموزیم کمترین مقدار است (۱۴ نام برابر با ۱۷ درصد نام‌های درسنامه)؛ درسنامه مینا در رتبه دوم کمترین فراوانی است (۲۳ نام برابر با ۲۱ درصد نام‌های درسنامه)؛ و درسنامه زبان فارسی بیشترین فراوانی نسبی نام‌های غیرایرانی را دارد (۲۳ نام برابر با ۶۱ درصد نام‌های درسنامه). از مجموع داده‌های این بخش می‌توان نتیجه گرفت درسنامه مینا از جهت فراوانی، تناسب جنسیتی نام‌های ایرانی و فراوانی کمتر نام‌های غیرایرانی، بهترین وضعیت را به خود اختصاص می‌دهد؛ پس از آن، درسنامه فارسی بیاموزیم قرار دارد؛ و درسنامه زبان فارسی در مقایسه با دو درسنامه دیگر نامناسب‌ترین شرایط را دارد.

جدول ۱۶. مقایسه فراوانی نام‌های ایرانی/غیرایرانی درسنامه‌ها به تفکیک جنسیت

نام		خانم	آقا	مجموع
ایرانی	زبان فارسی	۸	۷	۱۵ (۳۹٪)
	فارسی بیاموزیم	۲۵	۴۴	۶۹ (۸۳٪)
غیرایرانی	مینا	۴۱	۴۴	۸۵ (۷۹٪)
	زبان فارسی	۶	۱۷	۲۳ (۶۱٪)
	فارسی بیاموزیم	۷	۷	۱۴ (۱۷٪)
	مینا	۱۲	۱۱	۲۳ (۲۱٪)

هویت نام‌ها: با بررسی هویت نام‌ها در سه درسنامه مشاهده می‌شود بیشترین فراوانی نسبی هویت ملی - مفهومی به درسنامه‌های فارسی بیاموزیم (۴۵ نام برابر با ۶۵ درصد نام‌های درسنامه) و مینا (۵۲ نام برابر با ۶۱ درصد نام‌های درسنامه) تعلق دارد. کمترین فراوانی نسبی را نیز درسنامه زبان فارسی (۷ نام برابر با ۴۷ درصد نام‌های درسنامه) دارد. بیشترین فراوانی و فراوانی نسبی هویت مذهبی به درسنامه‌های فارسی بیاموزیم (۱۹ نام برابر با ۲۸ درصد نام‌های درسنامه) و مینا (۲۱ نام برابر با ۲۵ درصد نام‌های درسنامه) تعلق دارد. درسنامه زبان فارسی ۷ نام مذهبی از مجموع ۱۵ نام را به خود اختصاص داده است و با وجود داشتن فراوانی نسبی بالا، به دلیل فراوانی بسیار کمتر در مقایسه با دو درسنامه دیگر، در جایگاه سوم ارزیابی می‌شود. کمترین فراوانی و فراوانی نسبی هویت فراملی به درسنامه‌های فارسی بیاموزیم (۵ نام برابر با ۷ درصد نام‌های درسنامه) و مینا (۱۲ نام برابر با ۱۴ درصد نام‌های درسنامه) تعلق دارد. درسنامه زبان فارسی یک نام فراملی از مجموع

جدول ۱۴. نام‌های خانم/آقا مینا براساس میزان بسامد

نام		پرسامد	کم‌بسامد	مجموع
خانم	جلد نخست	۶	۱۳	۱۹
	جلد دوم	۹	۱۳	۲۲
	مجموع	۱۵	۲۶	۴۱
آقا	جلد نخست	۱۳	۶	۱۹
	جلد دوم	۸	۱۷	۲۵
	مجموع	۲۱	۲۳	۴۴
جمع کل		۳۶	۴۹	۸۵

جدول ۱۵. نام‌های خانم/آقا مینا براساس میزان بسامد

نام	پرسامد	کم‌بسامد
خانم	سارا، مریم، مینا، سحر، سمیرا، ملیحه، مهناز، مهسا، عاطفه، سمانه، الهام، آرزو، زهره، مهناز، منیژه	بیتا، آتوسا، ژاله، آوا، ساناز، سوگند، سوگل، شادی، فروغ، تینا، مینو، نیوشا، مونا، ستاره، آتنا، سوسن، مزده، پونه، نگار، ویدا، مهشید، الیا، ماهرخ، گیتی، هانیه، سپیده
	علی، سعید، هادی، وحید، احمد، امیر، محمد، رضا، منصور، حمید، محسن، بهرام، مسعود، مجید، مهران، ابراهیم، امین، پرویز، محمود، حسن، مهرداد	آرمان، آریا، پوریا، سامان، نیما، پدرام، سهراب، داریوش، سپهر، فرید، ایلیا، سروش، آرش، سهیل، سینا، شروین، فرشاد، کیان، سیاوش، حسام، امیرحسین، مازیار، بیژن

واکوی مقابله‌ای درسنامه‌ها

فراوانی نام‌ها: با واکوی سه درسنامه زبان فارسی، فارسی بیاموزیم و مینا از جنبه فراوانی نام‌ها، ملاحظه می‌شود که درسنامه مینا با ۸۵ نام غیرتکراری ایرانی، بیشترین فراوانی نام‌های ایرانی را به خود اختصاص داده است و پس از آن، درسنامه فارسی بیاموزیم با ۶۹ نام غیرتکراری ایرانی، با فاصله‌ای نه چندان زیاد رتبه دوم را دارد و درسنامه زبان فارسی با ۱۵ نام غیرتکراری ایرانی از کمترین فراوانی نام‌های ایرانی برخوردار است. داده‌ها همچنین بیانگر آن است که درسنامه مینا از نظر سهم نام‌های مربوط به خانم‌ها و آقایان، بهترین تناسب را دارد (۴۱ نام خانم و ۴۴ نام آقا)، درسنامه زبان فارسی در رتبه دوم است (۷ نام خانم و ۸ نام آقا) و درسنامه فارسی بیاموزیم آخرین جایگاه را از این حیث دارد (۲۵ نام خانم و ۴۴ نام آقا). بررسی مقایسه‌ای داده‌ها همچنین بیانگر آن است که فراوانی نام‌های غیرایرانی مربوط

کمترین فراوانی را نیز درسنامهٔ زبان فارسی (۱۰ نام برابر با ۶۶ درصد نام‌های درسنامه) دارد. از مجموع داده‌های این بخش نیز می‌توان گفت درسنامهٔ فارسی بیاموزیم بهترین وضعیت را به خود اختصاص می‌دهد. پس از آن درسنامهٔ مینا قرار دارد و درسنامهٔ زبان فارسی به دلیل فراوانی بسیار کمتر نام‌ها در مقایسه با دو درسنامهٔ دیگر در رتبهٔ سوم ارزیابی می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

کاربرد اسامی افراد در تهیه و تدوین درسنامه‌های آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان امری اجتناب‌ناپذیر و حاوی نکات فرهنگی باارزشی است. از سوی دیگر، نام‌های به‌کاررفته در درسنامه‌ها متأثر از دیدگاه‌ها و نظریات مؤلفان درسنامه‌های آزفا است. از این رو، بررسی نام‌های موجود در درسنامه‌های آزفا بااهمیت است و بر دانش مؤلفان و آموزش‌کاوان فارسی می‌افزاید. در این پژوهش تعداد نام ایرانی و غیرایرانی، نسبت کاربرد نام‌های خانم و آقا، طبقهٔ هویتی و میزان کاربرد نام‌های پرسامد به‌کاررفته در سه درسنامهٔ فارسی بیاموزیم، زبان فارسی و مینا بررسی شد. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که در درسنامهٔ زبان فارسی تعداد نام‌های خاص غیرایرانی از تعداد نام‌های خاص ایرانی بیشتر است. نویسندهٔ درسنامه به موضوع استفاده از هویت‌های چندگانهٔ نام‌های ایرانی و نام‌های پرسامد ایرانی توجه کافی داشته است. در درسنامهٔ فارسی بیاموزیم تعداد نام‌های خاص ایرانی به طور قابل ملاحظه‌ای بیشتر از نام‌های غیرایرانی است. نویسندگان درسنامه توجه کافی به موضوع استفاده از هویت‌های ایرانی داشته‌اند. در درسنامهٔ مینا هم تعداد نام‌های خاص ایرانی به طور قابل ملاحظه‌ای بیشتر از نام‌های غیرایرانی است و نویسندگان درسنامه به موضوع استفاده از نام‌هایی با هویت ملی - مفهومی توجه کافی داشته‌اند ولی بیشتر نام‌ها در دستهٔ نام‌های خارج از فهرست نام‌های پرسامد صد سال اخیر قرار دارند.

از جهت فراوانی نام‌های ایرانی، تناسب جنسیتی نام‌های ایرانی و فراوانی کمتر نام‌های غیرایرانی، می‌توان گفت درسنامهٔ مینا بهترین وضعیت را در مقایسه با دو درسنامهٔ دیگر دارد. پس از آن، درسنامهٔ فارسی بیاموزیم قرار دارد. درسنامهٔ زبان فارسی در مقایسه با دو درسنامهٔ دیگر نامناسب‌ترین شرایط را داراست.

۱۵ نام را به خود اختصاص داده است و با وجود داشتن فراوانی نسبی پایین‌تر، به دلیل فراوانی بسیار کمتر نام‌ها در مقایسه با دو درسنامهٔ دیگر، در جایگاه سوم ارزیابی می‌شود. از مجموع داده‌های این بخش می‌توان گفت درسنامهٔ فارسی بیاموزیم از جهت فراوانی هویت ملی - مفهومی و مذهبی، بهترین وضعیت را به خود اختصاص می‌دهد. پس از آن، درسنامهٔ مینا قرار دارد و درسنامهٔ زبان فارسی به دلیل فراوانی بسیار کمتر نام‌ها در مقایسه با دو درسنامهٔ دیگر، در رتبهٔ سوم ارزیابی می‌شود.

جدول ۱۷. مقایسهٔ فراوانی نام‌های خانم/آقا در درسنامه‌ها

براساس طبقهٔ هویتی

نام	ملی - مفهومی	مذهبی	فراملی	مجموع
زبان فارسی	خانم	۶	۱	۸
	آقا	۱	۰	۷
مجموع	۷(۴۷٪)	۷(۴۷٪)	۱(۶٪)	۱۵
فارسی بیاموزیم	خانم	۱۹	۴	۲۵
	آقا	۲۶	۱۵	۴۴
مجموع	۴۵(۶۵٪)	۱۹(۲۸٪)	۵(۷٪)	۶۹
مینا	خانم	۳۱	۳	۴۱
	آقا	۲۱	۱۸	۴۴
مجموع	۵۲(۶۱٪)	۲۱(۲۵٪)	۱۲(۱۴٪)	۸۵

نام‌های پرسامد: با واکاوی نام‌های سه درسنامه از جنبهٔ فراوانی میزان کاربرد نام‌های پرسامد صد سال اخیر، مشاهده می‌شود فراوانی نام‌های پرسامد قرن اخیر به درسنامه‌های فارسی بیاموزیم (۴۵ نام برابر با ۶۵ درصد نام‌های درسنامه) و مینا (۳۶ نام برابر با ۴۲ درصد نام‌های درسنامه) تعلق دارد.

جدول ۱۸. مقایسهٔ فراوانی نام‌های خانم/آقا در درسنامه‌ها

براساس میزان بسامد

درسنامه	جنسیت	پرسامد	کم‌بسامد
زبان فارسی	خانم	۴	۴
	آقا	۶	۱
مجموع		۱۰(۶۶٪)	۵(۳۴٪)
فارسی بیاموزیم	خانم	۱۸	۷
	آقا	۲۷	۱۷
مجموع		۴۵(۶۵٪)	۲۴(۳۵٪)
مینا	خانم	۱۵	۲۶
	آقا	۲۱	۲۳
مجموع		۳۶(۴۲٪)	۴۹(۵۸٪)

گرایش عمومی ایرانیان به نام‌گذاری در سده اخیر نشان می‌دهد. درسنامه *زبان فارسی* به دلیل فراوانی بسیار کمتر نام‌ها در مقایسه با دو درسنامه دیگر در رتبه سوم ارزیابی می‌شود. به نظر می‌رسد در انتخاب نام در درسنامه‌های آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان بهتر است تا حد امکان در کاربرد نام شخصیت‌های ایرانی در مقایسه با نام شخصیت‌های غیرایرانی، نام آقایان در برابر نام خانم‌ها و نام‌های پربسامد در مقایسه با نام‌های کم‌بسامد جانب تعادل رعایت شود. این موضوع نیازمند داشتن آگاهی بیشتر درباره انواع هویتی و بسامد نام‌ها است. بنابراین، پیشنهاد می‌شود نویسندگان درسنامه‌های آرفا با آگاهی بیشتری به تألیف اقدام کنند.

از جهت فراوانی هویت ملی - مفهومی و مذهبی، درسنامه *فارسی بیاموزیم* و پس از آن درسنامه *مینا* بهترین وضعیت را دارند؛ بدین صورت که بیشترین فراوانی مربوط به نام‌هایی با هویت ملی - مفهومی و پس از آن نام‌هایی با هویت مذهبی است. درسنامه *زبان فارسی* به دلیل فراوانی بسیار کمتر نام‌ها در مقایسه با دو درسنامه دیگر، در رتبه سوم قابل ارزیابی است.

از نظر فراوانی میزان کاربرد نام‌های پربسامد صد سال اخیر می‌توان گفت درسنامه *فارسی بیاموزیم* بهترین وضعیت را به خود اختصاص می‌دهد. پس از آن، درسنامه *مینا* قرار دارد. نام‌های به کاررفته در این دو درسنامه همسویی بیشتری با

منابع

صفرامقدم، احمد (۱۳۸۶). *زبان فارسی*. تهران: شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی.

طیب، محمدتقی و بتول علی‌نژاد (۱۳۸۲). بررسی گرایش‌های نوین نام‌گذاری در اصفهان از دیدگاه زبان‌شناسی. *مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان*. اصفهان: دانشگاه اصفهان، ۲ (۳۲) و ۳۳، ۵۸-۲۳.

عبدی، عباس (۱۳۷۶). *تحول نام‌گذاری کودکان تهران از ۱۳۷۴-۱۳۴۵*. تهران: خانه.

عسکری کرمانی، حمید (۱۳۸۱). گرایش‌های نام‌گذاری دختران و پسران ایرانی در فاصله سال‌های ۱۳۶۲-۱۳۶۶ و علل تغییر اسامی در بزرگسالان. *مجله زبان‌شناسی*، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۷(۱)، ۴۲-۷۶.

منصوری، مهرزاد (۱۳۸۹). تحلیل بسامدی هجا در اسامی زنان و مردان در ایران. *مجله پژوهش‌های زبان‌شناسی*، اصفهان: دانشگاه اصفهان، ۲(۱).

میرخلیل‌زاده ارشادی، بابک (۱۳۷۲). مقایسه تنوع نام‌های زنان و مردان ایرانی. *مجله زبان‌شناسی*، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۲(۳۰)، ۱۰۷-۸۴.

میرزایی حصاریان، محمدباقر و عالیه کردزغفرانلو (۱۳۹۷). پرکاربردترین اسامی دختران و پسران متولد ۱۳۹۱ ایران: تحلیلی واج‌شناختی. *مجموعه مقالات نخستین همایش ملی مطالعات نام‌شناسی*، تهران: نویسه پرسی، ۱۷۳-۲۰۰.

Crystal, D. (1989). *The cambridge encyclopedia of language*. Cambridge, Cambridge University press.

احمدی، بهزاد، زندی، بهمن، نجفیان، آرزو و بلقیس روشن (۱۳۹۷). بررسی نام‌گذاری اشخاص در بانه از دیدگاه نام‌شناسی اجتماعی. *مطالعات زبان‌ها و گویش‌های غرب ایران*. کرمانشاه: دانشگاه رازی، ۲۲(۲)، صص ۱-۱۹.

ایمانی، منیژه (۱۳۶۳). نام‌شناسی و نام‌گذاری در ایران. *مجله زبان‌شناسی*، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱(۱).

ایمانی، منیژه (۱۳۶۴). نام‌شناسی جای‌ها. *مجله زبان‌شناسی*، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۲(۲).

بحرانی، محمود (۱۳۷۷). زمینه فرهنگ نام‌گذاری نوزادان در شهر شیراز. طرح پژوهشی چاپ‌نشده. شیراز: دانشگاه شیراز.

پوریانی، محسن (۱۳۸۷). تأثیر وقایع بر نام‌گذاری ایرانیان. سایت تحلیلی - خبری عصر ایران.

ذوالفقارزاده، حسن، غفاری، مهبد و بهروز بختیاری (۱۳۸۱). *فارسی بیاموزیم*. تهران: انتشارات مدرسه.

رجب‌زاده، احمد (۱۳۷۸). *تحلیل اجتماعی نام‌گذاری: بررسی موردی اراک، همدان و بوئسهر*. تهران: روش.

زندی، بهمن و منیژه میرمکری (۱۳۹۶). روند نام‌گذاری فرزندان در شهر مهاباد از دیدگاه زبان‌شناسی اجتماعی. *مطالعات زبان‌ها و گویش‌های غرب ایران*. کرمانشاه: دانشگاه رازی، ۱۹(۵)، صص ۱-۱۸.

شاه‌ناصری، ش. (۱۳۹۶). بررسی تناوب‌های جدید در نام‌گذاری کودکان ایرانی براساس رویکرد نشانه‌ای. *پژوهش‌های زبان‌شناسی تطبیقی*، ۷(۱۳)، ۲۰۱-۲۱۲.

صحرائی، رضامراد، غریبی، افسانه، ملک‌لو، داود و سمانه صادقی (۱۳۹۶). *مینا*. تهران: انتشارات کانون زبان ایران.